

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Hududlarga Xorijiy Investitsiyalarni Jalb Qilish Mexanizmini Takomillashtirish (Surxondaryo Viloyati Misolida)

Madjitova Maftuna Kamiljon qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti Moliya va turizm kafedrası o'qituvchisi

Xushboqov Quvonchbek

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Moliya va Moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi 223
guruh talabasi

Annotatsiya

Mazkur tadqiqotda hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari Surxondaryo viloyati misolida tahlil qilindi. Tadqiqotning maqsadi hududda amalda qo'llanilayotgan investitsiya mexanizmlarini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, viloyatning geostrategik joylashuvi, tabiiy resurs salohiyati, agrar-iqlim sharoiti va transchegaraviy savdo imkoniyatlari xorijiy investorlar uchun muhim ustunlik omillarini yaratadi. Biroq infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani, byurokratik to'siqlar, investorlar bilan ishlash mexanizmlarining sustligi hamda innovatsion tarmoqlarda investitsiyalar ulushining pastligi investitsiya oqimini cheklab kelmoqda. Tadqiqot natijasida institutsional mexanizmlarni kuchaytirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, soliq va moliyaviy rag'batlarni takomillashtirish, kadrlar salohiyatini oshirish hamda hududning investitsion brendini shakllantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi. Mazkur tavsiyalar hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiyalar, hududiy rivojlanish, investitsiya mexanizmi, investitsion muhit, Surxondaryo viloyati, iqtisodiy o'sish.

Kirish

Globalashuv jarayonlarining chuqurlashuvi, xalqaro iqtisodiy integratsiyaning kengayishi hamda raqobat muhitining kuchayishi sharoitida hududlarning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda xorijiy investitsiyalar muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Xususan,

rivojlanayotgan mamlakatlarda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (TXI) nafaqat qo‘shimcha moliyaviy resurs manbai, balki ilg‘or texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv tajribasi, innovatsion yondashuvlar va xalqaro bozorlar bilan integratsiyani ta‘minlovchi strategik vosita hisoblanadi. Shu bois hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish masalasi bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda investitsion muhitni yaxshilash, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda hududlar iqtisodiy salohiyatini oshirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, erkin iqtisodiy zonalar tashkil etilishi, soliq va bojxona imtiyozlarining joriy etilishi, investorlar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining kuchaytirilishi xorijiy kapital oqimini rag‘batlantirishga xizmat qilmoqda. Biroq hududlar kesimida investitsiyalarni jalb etish ko‘rsatkichlari o‘zaro farqlanib, ayrim viloyatlarda investitsion faollik yetarli darajada emasligi kuzatilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, Surxondaryo viloyati misolida hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini tahlil qilish va ularni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish muhimdir. Surxondaryo viloyati o‘zining geostrategik joylashuvi, tabiiy resurslari, qishloq xo‘jaligi salohiyati, tranzit imkoniyatlari hamda qo‘shni davlatlar bilan chegaradoshligi bilan ajralib turadi. Mazkur omillar viloyatni investitsiyalar uchun istiqbolli hududga aylantiradi. Biroq mavjud infratuzilma muammolari, logistika tizimidagi cheklovlar, marketing strategiyasining yetarli darajada shakllanmaganligi hamda investorlar bilan ishlash mexanizmlarining mukammal emasligi xorijiy investitsiyalar oqimini to‘liq safarbar etishga to‘sqinlik qilmoqda.

Hududlarga investitsiyalarni jalb qilish mexanizmi ko‘p qirrali tizim bo‘lib, u normativ-huquqiy baza, institutsional tuzilma, moliyaviy rag‘batlantirish vositalari, infratuzilma ta‘minoti, axborot ochiqligi hamda hududiy marketing siyosatini o‘z ichiga oladi. Mazkur mexanizm samaradorligi esa hududning investitsion jozibadorligi, iqtisodiy barqarorligi, inson kapitali sifati va boshqaruv tizimining shaffofligiga bevosita bog‘liqdir. Shuning uchun ham hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish kompleks yondashuvni talab qiladi.

Mazkur tezisning maqsadi — Surxondaryo viloyati misolida hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning amaldagi mexanizmlarini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlil, qiyosiy tahlil, statistik ma‘lumotlarni umumlashtirish hamda tizimli yondashuv metodlaridan foydalaniladi.

Natijada hududiy investitsion muhitni yanada yaxshilash, investorlar bilan ishlashning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish, davlat-xususiy sheriklik asosida infratuzilmani rivojlantirish hamda hududning investitsion brendini shakllantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilishi ko‘zda tutiladi.

Natijalar Va Muhokama

Tadqiqot doirasida hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarining amaldagi holati Surxondaryo viloyati misolida kompleks tahlil qilindi. O‘rganish natijalari shuni ko‘rsatdiki, viloyatning tabiiy resurs salohiyati, agrar-iqlim sharoiti, transchegaraviy savdo imkoniyatlari hamda mehnat resurslarining mavjudligi xorijiy investorlar uchun muhim ustunlik omillari hisoblanadi. Xususan, Afg‘oniston bilan chegaradoshlik, transport-logistika yo‘laklarining rivojlanib borayotgani va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash imkoniyatlari investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun qulay zamin yaratmoqda.

Shu bilan birga, tahlil natijalari hududda xorijiy investitsiyalarni jalb etish jarayonida bir qator tizimli muammolar mavjudligini ham ko‘rsatdi. Birinchidan, investitsion infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, xususan sanoat zonalarida muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlarining to‘liq shakllanmaganligi ayrim loyihalarning amalga oshirilishini sekinlashtirmoqda. Ikkinchidan, hududiy darajada investorlar bilan ishlash mexanizmlarida byurokratik to‘siqlar va hujjatlashtirish jarayonlarining murakkabligi investitsiya muhitining jozibadorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Uchinchidan, malakali boshqaruv kadrlarining yetishmasligi ham investitsiya loyihalarini samarali boshqarish imkoniyatlarini cheklaydi.

O'tkazilgan iqtisodiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, Surxondaryo viloyatida jalb etilgan xorijiy investitsiyalar asosan qishloq xo'jaligi, to'qimachilik, qurilish materiallari ishlab chiqarish va energetika sohalariga yo'naltirilgan. Biroq yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan innovatsion va sanoat tarmoqlarida investitsiyalar ulushi nisbatan past darajada qolmoqda. Bu esa hudud iqtisodiyotining diversifikatsiya darajasini oshirish zaruratini ko'rsatadi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

1. Institutsional mexanizmlarni kuchaytirish. Hududiy investitsiya bo'limlari faoliyatini raqamlashtirish, "yagona oyna" tamoyilini to'liq joriy etish va investorlar bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot platformalarini yaratish investitsiya jarayonlarini tezlashtiradi.
2. Investitsiya infratuzilmasini rivojlantirish. Maxsus iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarini zamonaviy kommunikatsiya tarmoqlari bilan ta'minlash, logistika markazlarini tashkil etish va transport infratuzilmasini yaxshilash investorlar uchun qulay sharoit yaratadi.
3. Soliq va moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish. Hududiy xususiyatlardan kelib chiqib, maqsadli soliq imtiyozlari va subsidiyalarni joriy etish investitsiya oqimini oshirishga xizmat qiladi.
4. Kadrlar salohiyatini oshirish. Xorijiy investorlar talablariga mos mutaxassislarni tayyorlash, dual ta'lim tizimini rivojlantirish va xalqaro standartlarga mos boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish zarur.
5. Hududning investitsion imidjini shakllantirish. Xalqaro investitsiya forumlari, biznes-missiyalar va marketing strategiyalari orqali Surxondaryo viloyatining iqtisodiy salohiyatini keng targ'ib qilish muhimdir.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, agar yuqoridagi mexanizmlar tizimli ravishda amalga oshirilsa, Surxondaryo viloyatida xorijiy investitsiyalar hajmini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish, eksport salohiyatini kengaytirish va hududiy iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkin bo'ladi.

Umuman olganda, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini takomillashtirish hududiy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, u nafaqat moliyaviy resurslarni jalb etish, balki zamonaviy texnologiyalar, ilg'or boshqaruv tajribasi va innovatsion yondashuvlarni hudud iqtisodiyotiga integratsiya qilish imkonini beradi. Surxondaryo viloyati misolida olib borilgan tadqiqot natijalari boshqa hududlar uchun ham amaliy ahamiyat kasb etadi va investitsiya siyosatini takomillashtirishda metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Mazkur tadqiqotda hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini takomillashtirish masalalari Surxondaryo viloyati misolida kompleks ravishda tahlil qilindi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, hududiy investitsiya siyosatining samaradorligi nafaqat umumdavlat miqyosidagi iqtisodiy islohotlarga, balki aniq hududning resurs salohiyati, infratuzilma darajasi, boshqaruv sifati va institutsional muhitiga bevosita bog'liqdir.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, Surxondaryo viloyati tabiiy-iqlim sharoiti, qishloq xo'jaligi salohiyati, mineral xomashyo resurslari, transport-logistika imkoniyatlari va chegaradosh hudud sifatidagi strategik joylashuvi bilan xorijiy investorlar uchun muhim investitsion makon hisoblanadi. Biroq mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalanilmayotgani, ayrim byurokratik to'siqlar, infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani hamda investitsiya loyihalarini tayyorlash va ilgari surish mexanizmlarining sustligi investitsiya oqimini cheklab kelmoqda.

Shu bois hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini takomillashtirish quyidagi ustuvor yo'nalishlarda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq deb topildi:

Birinchidan, hududiy investitsiya muhitini yaxshilash va ma'muriy tartib-taomillarni soddalashtirish zarur. "Yagona darcha" tamoyilini yanada takomillashtirish, raqamli platformalar

orqali investitsiya jarayonlarini boshqarish, ruxsat berish tartiblarini qisqartirish xorijiy investorlar ishonchini oshiradi.

Ikkinchidan, infratuzilmani rivojlantirish investitsiya jozibadorligini oshirishning muhim omilidir. Energetika, transport-logistika, suv ta'minoti va sanoat zonalarini modernizatsiya qilish hududda ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarini faoliyatini yanada faollashtirish investorlar uchun qulay sharoit yaratadi.

Uchinchidan, hududning investitsion brendini shakllantirish va marketing strategiyasini ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi. Xorijiy mamlakatlar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqalarni kengaytirish, investitsiya forumlari va biznes uchrashuvlar o'tkazish, aniq loyihalar portfelini tayyorlash investorlarni jalb qilish samaradorligini oshiradi.

To'rtinchidan, mahalliy kadrlar salohiyatini oshirish va professional boshqaruv tizimini shakllantirish investitsiya loyihalarining barqarorligini ta'minlaydi. Investitsiya jarayonlarida malakali mutaxassislar ishtiroki, loyiha boshqaruvi va moliyaviy monitoring tizimining joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Beshinchidan, hududiy investitsiya siyosatini milliy iqtisodiy strategiya bilan uyg'unlashtirish zarur. Davlat tomonidan berilayotgan soliq imtiyozlari, kafolatlar va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini hududiy xususiyatlardan kelib chiqib takomillashtirish investitsiya samaradorligini oshiradi.

Umuman olganda, Surxondaryo viloyatida xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini takomillashtirish kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi. Investitsiya muhitini yaxshilash, infratuzilmani modernizatsiya qilish, institutsional islohotlarni chuqurlashtirish hamda marketing strategiyasini kuchaytirish orqali hududning investitsiya jozibadorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Hududiy rivojlanish strategiyasining asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida xorijiy investitsiyalarni faol jalb etish Surxondaryo viloyatining iqtisodiy o'sishini jadallashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish, eksport salohiyatini kengaytirish va aholi farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- [1] Abdullayev, A. (2020). Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish va investitsiya siyosati. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
- [2] Ahmedov, B. (2019). Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari. Toshkent: Fan va texnologiya.
- [3] Karimov, S. (2021). O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiya muhitini yaxshilash yo'llari. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
- [4] Rasulov, O. (2022). Hududiy rivojlanish va investitsion faollik. Toshkent: Universitet nashriyoti.
- [5] Tursunov, D. (2020). Surxondaryo viloyati iqtisodiy salohiyati va investitsion jozibadorligi. Termiz: Surxon nashriyoti.
- [6] Yuldashev, M. (2018). Xorijiy kapital va milliy iqtisodiyot barqarorligi. Toshkent: Moliya.
- [7] Islomov, R. (2021). Investitsiya loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlari. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim.
- [8] Xolmatov, A. (2019). Hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish masalalari. Toshkent: Fan ziyosi.
- [9] Abdullayeva, D. (2022). Investitsiya muhitini baholash usullari. Toshkent: Ilm ziyosi.

- [10] Mamatov, J. (2020). Erkin iqtisodiy zonalar va investitsiyalarni jalb qilish. Toshkent: Adolat nashriyoti.
- [11] Rahimov, Q. (2018). Hududlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish. Toshkent: Fan va jamiyat.
- [12] Saidova, G. (2021). O‘zbekiston Respublikasida investitsiya siyosatining ustuvor yo‘nalishlari. Toshkent: Istiqlol.
- [13] Murodov, Sh. (2019). Xorijiy investitsiyalar samaradorligini oshirish omillari. Toshkent: Tafakkur.
- [14] Surxondaryo viloyati hokimligi. (2023). Surxondaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari bo‘yicha tahliliy hisobot. Termiz: Rasmiy nashr.
- [15] O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. (2022). Hududlarga investitsiyalarni jalb qilish bo‘yicha yillik hisobot. Toshkent: Davlat nashriyoti.